

BELGISCHE SENAAAT

ZITTING 2008-2009

4 DECEMBER 2008

Wetsvoorstel tot wijziging van artikel 259bis-9 van het Gerechtelijk Wetboek teneinde het opnieuw mogelijk te maken om het examen inzake beroepsbekwaamheid en het vergelijkend toelatingsexamen tot de gerechtelijke stage in het Duits af te leggen

Wetsvoorstel tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek en van de wet van 31 januari 2007 inzake de gerechtelijke opleiding en tot oprichting van het Instituut voor gerechtelijke opleiding, om de voorbereiding en de verbetering van het schriftelijk gedeelte van het examen inzake beroepsbekwaamheid en van het vergelijkend toelatingsexamen tot de gerechtelijke stage op te dragen aan externe deskundigen

HOGE RAAD VOOR DE JUSTITIE

Advies over de vraag of het aangewezen is de toegangsexamens tot de magistratuur in het Duits te organiseren

*Goedgekeurd door de algemene vergadering
op 5 november 2008*

Zie :

Stukken van de Senaat :

4-84 - BZ 2007 :

Nr. 1 : Wetsvoorstel van de heer Collas.

4-677 - 2007/2008 :

Nr. 1 : Wetsvoorstel van de heer Collas.

SÉNAT DE BELGIQUE

SESSION DE 2008-2009

4 DÉCEMBRE 2008

Proposition de loi modifiant l'article 259bis-9 du Code judiciaire, afin de réintroduire la possibilité de passer l'examen d'aptitude professionnelle des magistrats et le concours d'admission au stage judiciaire en langue allemande

Proposition de loi modifiant le Code judiciaire et la loi du 31 janvier 2007 sur la formation judiciaire et portant création de l'Institut de formation judiciaire, visant à confier à des experts externes la préparation et la correction de la partie écrite de l'examen d'aptitude professionnelle et du concours d'admission au stage judiciaire

CONSEIL SUPÉRIEUR DE LA JUSTICE

Avis sur l'opportunité d'organiser les examens d'accès à la magistrature en langue allemande

*Approuvé par l'assemblée générale
du 5 novembre 2008*

Voir :

Documents du Sénat :

4-84 - SE 2007 :

N° 1 : Proposition de loi de M. Collas.

4-677 - 2007/2008 :

N° 1 : Proposition de loi de M. Collas.

Inhoudstafel

Inleiding

1. Probleemstelling

1.1. Tekort aan magistraten

1.2. Oorzaken van het probleem

2. Advies van de Hoge Raad voor de Justitie

a) Wetsvoorstel tot wijziging van artikel 259*bis*-9 van het Gerechtelijk Wetboek teneinde het opnieuw mogelijk te maken om het examen inzake beroepsbekwaamheid en het vergelijkend toelatingsexamen tot de gerechtelijke stage in het Duits af te leggen (ingediend op 12 juli 2007, BZ 2007, DOC Senaat 4-84/1)

b) Wetsvoorstel tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek en van de wet van 31 januari 2007 inzake de gerechtelijke opleiding en tot oprichting van het Instituut voor gerechtelijke opleiding, om de voorbereiding en de verbetering van het schriftelijk gedeelte van het examen inzake beroepsbekwaamheid en van het vergelijkend toelatingsexamen tot de gerechtelijke stage op te dragen aan externe deskundigen (ingediend op 8 april 2008, 2007-2008, DOC Senaat 4-677/1)

Samenhangende vraagpunten

*
* *

Inleiding

Bij brief van 26 september 2008 heeft de minister van Justitie gevraagd om advies te verstrekken over de vraag of het aangewezen is de toegangsexamens tot de magistratuur in het Duits te organiseren, en om eventueel denksporen voor oplossingen aan te reiken.

Op dit ogenblik bepaalt artikel 259*bis*-9, § 1, tweede lid, van het Gerechtelijk Wetboek dat het examen inzake beroepsbekwaamheid, het vergelijkend toelatingsexamen tot de gerechtelijke stage en het mondelinge evaluatie-examen worden afgenomen in de taal van het diploma van doctor of licentiaat in de rechten, dat wil zeggen in het *Nederlands* of in het *Frans*. De Duitstalige kandidaten hebben niet de mogelijkheid die examens af te leggen in hun moedertaal, het Duits.

Die moeilijkheden op het niveau van de taal, gecombineerd met de veeleisende criteria die de Hoge Raad voor de Justitie hanteert, hebben tot gevolg dat het slaagpercentage van de Duitstalige kandidaten bij de schriftelijke proeven van het examen inzake beroepsbekwaamheid en van het vergelijkend toelatingsexamen tot de gerechtelijke stage uiterst laag is. Het lage aantal inschrijvingen van Duitstalige kandidaten voor de examens is een bijkomend element waarmee men rekening moet houden.

Door dat tekort aan geslaagden van het examen is het niet mogelijk de personeelsformaties van de rechtscolleges te Eupen in te vullen en te voorzien in de vacante plaatsen waarvoor de kennis van het Duits vereist is.

1. Probleemstelling*1.1. Tekort aan magistraten*

De situatie van de magistraten van de rechtbank van eerste aanleg van het parket van de procureur des Konings van het gerechtelijk arrondissement Eupen is zorgwekkend. Zowel de

Table des matières

Introduction

1. Problématique

1.1. Manque de magistrats

1.2. Causes du problème

2. Avis du Conseil supérieur de la Justice

a) Proposition de loi modifiant l'article 259*bis*-9 du Code judiciaire, afin de réintroduire la possibilité de passer l'examen d'aptitude professionnelle des magistrats et le concours d'admission au stage judiciaire en langue allemande (déposée le 12 juillet 2007, SE 2007, DOC Sénat 4-84/1)

b) Proposition de loi modifiant le Code judiciaire et la loi du 31 janvier 2007 sur la formation judiciaire et portant création de l'Institut de formation judiciaire, visant à confier à des experts externes la préparation et la correction de la partie écrite de l'examen d'aptitude professionnelle et du concours d'admission au stage judiciaire (déposée le 8 avril 2008, 2007-2008, DOC Sénat 4-677/1)

Questions connexes

*
* *

Introduction

Par lettre du 26 septembre 2008, le ministre de la Justice a demandé un avis sur l'opportunité d'organiser les examens d'accès à la magistrature en langue allemande et, le cas échéant, de dégager des pistes de solutions.

Actuellement, l'article 259*bis*-9, § 1er, alinéa 2, du Code judiciaire prévoit que l'examen d'aptitude professionnelle, le concours d'admission au stage judiciaire et l'examen oral d'évaluation sont effectués dans la langue du diplôme de docteur ou de licencié en droit, c'est-à-dire soit en *néerlandais*, soit en *français*. Les candidats germanophones n'ont pas la possibilité de passer ces examens dans leur langue maternelle, à savoir la langue allemande.

Ces difficultés linguistiques conjuguées aux critères d'excellence pratiqués par le Conseil supérieur de la Justice ont pour conséquence un taux d'échec particulièrement élevé aux épreuves écrites de l'examen et du concours pour les candidats germanophones. Le nombre peu important de candidats germanophones aux examens est un élément supplémentaire à prendre en considération.

Le manque de lauréats a pour conséquence une impossibilité de remplir le cadre des juridictions d'Eupen et de pourvoir les places vacantes où la connaissance de l'allemand est exigée.

1. Problématique*1.1. Manque de magistrats*

La situation des magistrats du tribunal de première instance et du parquet du procureur du Roi de l'arrondissement judiciaire d'Eupen est préoccupante. Tant les membres du ministère public

leden van het openbaar ministerie als de leden van de zetel lijden onder werkoverlast die te wijten is aan een flagrant tekort aan magistraten.

In 1990 werd de personeelsformatie van de rechtbank van eerste aanleg te Eupen vastgesteld op 6 eenheden. Vastgesteld wordt dat die formatie sindsdien slechts 2 jaar daadwerkelijk volledig ingevuld was. In 1997 viel het aantal rechters terug tot 5 eenheden, en vervolgens, in 2003, tot 4 eenheden. Momenteel zijn 6 rechters in functie bij de rechtbank van eerste aanleg.

Bovendien heeft het parket te Eupen lange tijd moeten werken met 2 magistraten. Pas in april 2004 is een derde magistraat de rangen komen versterken.

Het arbeidsauditoraat te Eupen heeft al jaren geen tweetalige magistraat meer. Die taken worden zo goed en zo kwaad als het gaat uitgeoefend door een substituut-procureur des Konings en door een advocaat die plaatsvervangend rechter is uit Eupen. Het auditoraat-generaal te Luik is in hetzelfde bedje ziek.

Kortom, er zijn op dit ogenblik 5 vacante plaatsen (1 bij het parket-generaal van het hof van beroep te Luik, 1 bij het arbeidsauditoraat te Eupen-Verviers, 1 bij het federale parket en, vanaf 2009, 1 bij de rechtbank van koophandel te Eupen-Verviers).

Daarnaast zullen de komende 7 tot 10 jaar nog een tiental plaatsen openvallen (5 in het arrondissement en 5 bij het hof van beroep te Luik). Aangezien de meeste magistraten momenteel ongeveer 60 jaar oud zijn, is het niet uitgesloten dat die plaatsen binnen twee tot drie vacant worden. De vacante plaatsen te Luik kunnen eventueel ten dele worden ingenomen door magistraten van Eupen, maar Eupen zelf kampt met een enorm tekort aan opvolgers.

Anders gezegd : op korte en middellange termijn zullen op een totaal van 30 vacante plaatsen (1) 13 plaatsen moeten worden ingevuld.

Een andere belangrijke te vermelden omstandigheid is dat aan de balie te Eupen slechts 38 advocaten zijn ingeschreven.

1.2. Oorzaken van het probleem

Sinds 2 augustus 2000, datum waarop de wet van 22 december 1998 in werking is getreden, is de Hoge Raad voor de Justitie bevoegd voor de organisatie van de toegangsexamens tot de magistratuur. De Hoge Raad heeft die taak overgenomen van het vroegere Wervingscollege der magistraten.

De toegangsexamens zijn bedoeld om na te gaan of de kandidaten beschikken over de nodige *maturiteit* en *bekwaamheid* om het ambt van magistraat uit te oefenen (cfr. art. 259bis-9, van het Gerechtelijk Wetboek). De examenprogramma's worden voorbereid door de Verenigde benoemings- en aanwijzingscommissie. Zij worden vervolgens voor goedkeuring voorgelegd aan de algemene vergadering van de Hoge Raad voor de Justitie. Daarna worden zij door de minister van Justitie bekrachtigd en in het *Belgisch Staatsblad* bekendgemaakt.

Momenteel bestaan er drie toegangswegen tot de magistratuur :

— het *vergelijkend toelatingsexamen tot de gerechtelijke stage* richt zich hoofdzakelijk tot jonge juristen (met minimum één jaar beroepservaring). Wie slaagt, kan een (korte of lange) gerechte-

(1) Vrederegerecht : 2; politierechtbank : 1; rechtbank : 6; parket : 4; arbeidsrechtbank Verviers-Eupen : 1; arbeidsauditoraat : 1; rechtbank van koophandel Verviers-Eupen : 1; hof van beroep Luik : 6; parket-generaal : 2; arbeidshof Luik : 2; auditoraat-generaal : 1; federaal parket Brussel : 1; Hof van Cassatie : 1; parket van het Hof van Cassatie : 1

que du siège doivent faire face à une surcharge de travail due à un manque flagrant de magistrats.

En 1990, le cadre du tribunal de première instance d'Eupen a été fixé à 6 unités. Force est de constater que, depuis cette date, ce cadre n'a effectivement été rempli que pendant 2 années. En 1997, le nombre de juges est tombé à 5 unités puis à 4 unités en 2003. Actuellement, 6 juges sont en fonction au tribunal de première instance.

De plus, le parquet d'Eupen a longtemps été contraint de fonctionner avec 2 magistrats et ce n'est qu'en avril 2004 qu'un troisième magistrat est venu renforcer les effectifs.

L'auditorat du travail d'Eupen ne compte plus de magistrat bilingue depuis de nombreuses années. Ces fonctions sont assumées tant bien que mal par un substitut du procureur du Roi et un avocat-juge suppléant d'Eupen. Le même problème se pose pour l'auditorat général de Liège.

En résumé, 5 postes sont actuellement vacants (1 au parquet général de la cour d'appel de Liège, 1 à l'auditorat du travail d'Eupen-Verviers, 1 à l'auditorat général de Liège, 1 au parquet fédéral et, à partir de 2009, 1 au tribunal de commerce d'Eupen-Verviers).

Par ailleurs, une dizaine de postes devraient devenir vacants au cours des 7 à 10 prochaines années (5 dans l'arrondissement et 5 à la cour d'appel de Liège). Dans la mesure où la plupart des magistrats sont actuellement âgés d'environ 60 ans, il est possible que ces postes deviennent vacants d'ici deux à trois ans. Ces postes vacants à Liège peuvent éventuellement être en partie occupés par des magistrats d'Eupen, mais Eupen connaît elle-même une pénurie sévère de successeurs.

En d'autres termes : 13 postes seront à pourvoir à court et moyen terme, sur un total de 30 postes vacants (1).

Il est encore important de mentionner que seuls 38 avocats sont inscrits au barreau d'Eupen.

1.2. Causes du problème

Depuis le 2 août 2000, date de l'entrée en vigueur de la loi du 22 décembre 1998, l'organisation des examens d'accès à la magistrature relève de la compétence du Conseil supérieur de la Justice lequel a succédé à l'ancien Collège de recrutement des magistrats.

Ces examens visent à évaluer la *maturité* et la *capacité* nécessaires à l'exercice de la fonction de magistrat (cfr art. 259bis-9, du Code judiciaire). Les programmes des examens sont préparés par la commission de nomination et de désignation réunie. Ils sont ensuite soumis pour approbation à l'Assemblée générale du Conseil supérieur de la Justice avant d'être ratifiés par le ministre de la Justice et publiés au *Moniteur belge*.

Il existe actuellement trois voies d'accès à la magistrature :

— le *concours d'admission au stage judiciaire* qui s'adresse en priorité à de jeunes juristes (comptant au minimum un an d'expérience professionnelle). La réussite du concours donne

(1) JP : 2; Pol. : 1; Trib. : 6; Parquet : 4; Trib. trav. Verviers-Eupen : 1; AAT : 1; Comm. Verviers-Eupen : 1; Appel Liège : 6; PG : 2; C. trav. Liège : 2; GA : 1; PF Bruxelles : 1; C. Cass. : 1; P. C. Cass. : 1.

lijke stage aanvangen, die een theoretische en een praktijkopleiding omvat. Na afloop van de stage kan de gerechtelijke stagiair solliciteren naar vacante plaatsen van magistraat;

— het *examen inzake beroepsbekwaamheid* richt zich tot meer ervaren juristen. Wie slaagt, ontvangt een getuigschrift inzake beroepsbekwaamheid, en kan op basis daarvan onmiddellijk solliciteren naar vacante plaatsen van magistraat;

— het *mondelinge evaluatie-examen* is de recentste toegangsweg, en werd ingevoerd door de wet van 7 april 2005. Het staat enkel open voor kandidaten die een ervaring van twintig jaar balie kunnen aantonen of een ervaring van vijftien jaar balie en vijf jaar in een functie waarvoor een grondige kennis van het recht vereist is.

De wet heeft een beperking opgelegd voor het aantal benoemingen tot magistraat op basis van die jongste toegangsweg: 12 % van de personeelsformaties van magistraten per rechtsgebied van hof van beroep, voor de plaatsen van vrederechter, rechter in de politierechtbank, rechter in de rechtbank van eerste aanleg, in de rechtbank van koophandel, of in de arbeidsrechtbank. Die uitbreiding geldt ook voor de magistraten van het openbaar ministerie.

Terwijl het mondelinge evaluatie-examen per definitie enkel een mondelinge proef omvat, bestaan de twee andere toegangswegen uit een mondeling en een schriftelijk gedeelte. Het schriftelijke gedeelte omvat twee proeven die op verschillende data worden afgenomen. Iedere proef is een schiftingsproef. Wie slaagt voor het schriftelijke gedeelte, kan deelnemen aan het mondelinge gedeelte.

De huidige organisatievorm van de examens houdt voor de Duitstalige kandidaten een aantal moeilijkheden in. We kunnen helaas immers niet anders dan vaststellen dat die kandidaten al te vaak, en al van bij het schriftelijke gedeelte, niet slagen voor die examens.

De reden voor dat herhaaldelijk niet-slagen gaat terug op artikel 259bis-9, § 1, tweede lid, van het Gerechtelijk Wetboek, dat sinds de hervorming van 1998 bepaalt dat de kandidaten de examens moeten afleggen in de taal van het diploma van doctor of licentiaat in de rechten. In het Frans of in het Nederlands dus, aangezien geen enkele universiteit in België een diploma van doctor of licentiaat in de rechten in het Duits verleent. Vóór de hervorming van 1998, toen het Wervingscollege der magistraten de examens organiseerde, konden de kandidaten kiezen in welke taal zij het examen wilden afleggen: het Frans, het Nederlands, of het Duits (*cf.* art. 10 van het koninklijk besluit van 5 maart 1992).

Terwijl van kandidaten die net afgestudeerd zijn aan de universiteit mag worden verwacht dat zij ertoe in staat zijn het vergelijkend toelatingsexamen tot de gerechtelijke stage af te leggen in de taal van hun studie, is de situatie anders voor juristen met meer ervaring (die opteren voor het examen inzake beroepsbekwaamheid), die hun beroep uitoefenen in het Duitstalige landsdeel en daarbij vrijwel uitsluitend het Duits gebruiken. Welnu, precies die kandidaten komen in aanmerking om onmiddellijk te worden benoemd in een plaats van magistraat, want zij moeten geen stage vervullen.

Het herhaaldelijk niet-slagen van de Duitstalige kandidaten, hoofdzakelijk advocaten, moet waarschijnlijk uitgelegd worden door de moeilijkheden die die kandidaten ondervinden om zich schriftelijk en mondeling in het Frans uit te drukken, te meer daar de Hoge Raad voor de Justitie veeleisende criteria hanteert. Dat probleem doet zich vooral voor bij de schriftelijke proeven, want die zijn anoniem zodat het niet mogelijk is de taalkundige herkomst van de kandidaat te kennen. Bij het mondelinge gedeelte daarentegen kunnen de leden van de examencommissie rekening houden met de "taalhandicap" van de Duitstalige kandidaten.

accès à un stage judiciaire (stage long ou stage court) au cours duquel les stagiaires reçoivent une formation théorique et pratique. Au terme de ce stage, le stagiaire peut postuler des places de magistrat;

— l'*examen d'aptitude professionnelle* qui s'adresse à des juristes plus expérimentés. En cas de réussite, les candidats reçoivent un certificat d'aptitude qui leur permet de postuler immédiatement des places de magistrat;

— l'*examen oral d'évaluation* est la voie la plus récente. Instauré par la loi du 7 avril 2005, cet examen est réservé aux candidats qui peuvent justifier d'une expérience de vingt ans de barreau ou de quinze ans de barreau, à laquelle s'ajoutent cinq ans dans une fonction dont l'exercice nécessite une bonne connaissance du droit.

Le nombre de lauréats pouvant être nommés dans le cadre de cette dernière voie est limité par la loi à 12 % du cadre des magistrats par ressort de cour d'appel et ce, pour des postes de juge au tribunal de première instance, de commerce, du travail, de juge de paix ou de juge au tribunal de police. Cette extension vise aussi les magistrats du ministère public.

Si l'examen oral d'évaluation ne comporte, par définition, qu'une épreuve orale, les deux autres voies d'accès comportent une partie écrite et une partie orale. La partie écrite compte deux épreuves qui ont lieu à des dates différentes. Chaque épreuve est éliminatoire. La réussite de la partie écrite permet d'accéder à la partie orale.

Tels qu'ils sont organisés actuellement, les examens posent un certain nombre de difficultés pour les candidats germanophones. On doit, en effet, malheureusement constater que ceux-ci échouent trop souvent à ces examens et ce, dès la partie écrite.

La raison de ces échecs récurrents trouve sa source dans l'article 259bis-9, § 1er, alinéa 2, du Code judiciaire, qui prévoit, depuis la réforme de 1998, que les candidats doivent présenter les examens dans la langue du diplôme de docteur ou de licencié en droit. Autrement dit, soit en français, soit en néerlandais, puisqu'il n'existe pas en Belgique d'université délivrant un diplôme de docteur ou de licencié en droit en langue allemande. Avant la réforme de 1998, sous l'empire du Collège de recrutement des magistrats, les candidats avaient le choix de la langue dans laquelle ils souhaitaient présenter l'examen, à savoir: en français, en néerlandais ou en allemand (*cf.* art. 10 de l'arrêté royal du 5 mars 1992).

Si l'on peut s'attendre qu'un candidat, fraîchement sorti de l'université, soit capable de présenter le concours d'admission au stage judiciaire dans la langue de ses études, il en va autrement pour les juristes plus expérimentés (qui optent pour l'examen d'aptitude professionnelle) qui exercent leur profession en région de langue allemande et qui utilisent, dans leur profession, presque exclusivement la langue allemande. Or, ce sont précisément ces candidats qui sont susceptibles d'être nommés immédiatement à un poste de magistrat puisqu'ils ne doivent pas accomplir de stage.

Les échecs répétés des candidats germanophones, essentiellement des avocats, doivent vraisemblablement être mis en rapport avec les difficultés de rédaction et d'expression en français que ces candidats rencontrent et qui se greffent aux critères d'excellence pratiqués par le Conseil supérieur de la Justice. Ce problème se pose principalement lors des épreuves écrites car celles-ci sont anonymes et ne permettent pas de connaître l'origine linguistique du candidat. Lors de partie orale, par contre, les membres du jury ont la possibilité de tenir compte du handicap lié à la langue dans le chef des candidats germanophones.

De recente invoering van het mondelinge evaluatie-examen (derde toegangsweg tot de magistratuur), dat enkel een mondelinge proef omvat, is, hoewel bedoeld om de situatie te verbeteren, nog ontoereikend. Het examen bereikt in realiteit enkel de meest doorgewinterde advocaten met ten minste twintig jaar anciënniteit. Die categorie van advocaten is in principe al goed gesetteld in het beroep en heeft niet speciaal interesse om een andere professionele weg in te slaan. Tot vandaag heeft slechts één Duitstalige kandidaat zich aangeboden voor het mondelinge evaluatie-examen, en dat overigens met succes afgelegd.

Het lage aantal inschrijvingen van Duitstalige kandidaten voor het examen inzake beroepsbekwaamheid en voor het vergelijkend toelatingsexamen tot de gerechtelijke stage is een bijkomende factor, die zeker aandacht verdient. Het is niet onwaarschijnlijk dat een examensysteem waarbij de moeilijkheden op het vlak van de taal afgevlakt worden zonder te raken aan de criteria om te slagen — en die uiteraard voor alle kandidaten identiek moeten blijven — meer Duitstalige kandidaten zal kunnen aantrekken.

De volgende cijfers kunnen worden meegedeeld :

Aantal Duitstalige geslaagde kandidaten sinds 2001 (Organisatie van de examens door de Hoge Raad voor de Justitie)

Si la mise en place récente de l'examen oral d'évaluation (troisième voie d'accès à la magistrature), qui ne comporte qu'une épreuve orale, tend à améliorer la situation, elle n'en reste pas moins insuffisante. Elle ne touche, en réalité, que les avocats les plus chevronnés ayant vingt années d'ancienneté au moins. En principe, cette catégorie d'avocats est déjà bien installée dans la profession et n'est pas spécialement désireuse de changer d'orientation professionnelle. A ce jour, seul un candidat germanophone a posé sa candidature pour l'examen oral d'évaluation, examen qu'il a d'ailleurs réussi.

Le nombre peu élevé de candidats germanophones à l'examen d'aptitude et au concours d'admission au stage judiciaire est un facteur supplémentaire auquel il convient d'être attentif. Il est probable qu'un système d'examens qui permettrait d'atténuer les difficultés linguistiques, sans pour autant modifier les critères de réussite, qui doivent évidemment rester identiques pour tous les candidats, permettrait d'attirer un plus grand nombre de candidats germanophones.

Les statistiques suivantes peuvent être communiquées :

Nombre de lauréats germanophones depuis 2001 (Examens organisés par le Conseil supérieur de la Justice)

Vergelijkend toelatingsexamen tot de gerechtelijke stage. — <i>Concours d'admission au stage judiciaire</i>	3
Examen inzake beroepsbekwaamheid. — <i>Examen d'aptitude professionnelle</i>	1
Mondeling evaluatie-examen. — <i>Examen oral d'évaluation</i>	1

De slaagcijfers voor het examen inzake beroepsbekwaamheid en voor het vergelijkend toelatingsexamen tot de gerechtelijke stage zijn, zoals geweten, bijzonder laag (voor de jongste twee jaar : 13,6 % en 8,1 % voor het Franstalige vergelijkende toelatingsexamen tot de gerechtelijke stage en 13,51 % en 7,43 % voor het Franstalige examen inzake beroepsbekwaamheid). Welnu, voor de Duitstalige kandidaten lijken die cijfers nog wat lager te zijn.

2. Advies van de Hoge Raad voor de Justitie

De huidige organisatie van de toegangsexamens tot de magistratuur biedt geen aangepaste oplossing voor de Duitstalige kandidaten, die zich bij het examen niet in hun moedertaal kunnen uitdrukken. Gelet op het zeer lage slaagpercentage kunnen in het huidige systeem onvoldoende Duitstalige kandidaten worden benoemd om de personeelsformaties van de rechtscolleges van Eupen in te vullen en om te voorzien in de vacante plaatsen waarvoor kennis van het Duits vereist is.

De Hoge Raad voor de Justitie is van oordeel dat specifieke oplossingen moeten worden ingevoerd om die discriminatie te beëindigen en de absolute gelijkheid tussen alle kandidaten te herstellen.

Dat in het Franstalige college slechts één lid het bewijs moet leveren van de kennis van het Duits (art. 259bis-1, § 3, van het Gerechtelijk Wetboek) is op zich als maatregel onvoldoende. Het is, bijvoorbeeld, niet wenselijk dat de verbetering van de Duitstalige examenkopijen door het enige Duitstalige lid van de examencommissie gebeurt.

Welk systeem is dan aangewezen ?

De afgelopen jaren werden verschillende, onder meer wetgevende initiatieven genomen om oplossingen te vinden voor het gebrek aan Duitstalige geslaagden van de toegangsexamens.

In het kader van voorliggend advies zal de Hoge Raad voor de Justitie meer in het bijzonder twee wetsvoorstellen bespreken die

Si l'on sait que le taux de réussite à l'examen d'aptitude et au concours d'admission au stage judiciaire est déjà extrêmement faible (pour ces deux dernières années : 13,6 % et 8,1 % pour le concours francophone et 13,51 % et 7,43 % pour l'examen d'aptitude francophone), il semble que ce taux soit encore un peu moins élevé chez les candidats germanophones.

2. Avis du Conseil supérieur de la Justice

L'organisation actuelle des examens d'accès à la magistrature n'offre pas de solution adaptée pour les candidats germanophones qui n'ont pas la possibilité de s'exprimer dans leur langue maternelle. Vu le pourcentage élevé d'échecs, le système actuel ne permet pas de nommer un nombre suffisant de candidats germanophones pour remplir le cadre des juridictions d'Eupen et pour pourvoir les places vacantes où la connaissance de la langue allemande est requise.

Le Conseil supérieur de la Justice estime que des solutions spécifiques doivent être mises en place pour mettre fin à cette discrimination et rétablir une stricte égalité entre tous les candidats.

La présence obligatoire, au sein du collège francophone, d'un seul membre justifiant de la connaissance de la langue allemande (art. 259bis-1, § 3, du Code judiciaire) n'est pas, à elle seule, une mesure suffisante. Il n'est, notamment, pas souhaitable que la correction des copies en langue allemande soit effectuée par le seul membre germanophone du jury.

Quel système retenir ?

Ces dernières années, plusieurs initiatives, notamment législatives, ont été prises pour proposer des solutions concernant le manque de lauréats germanophones.

Dans le cadre du présent avis, le Conseil supérieur de la Justice s'attachera plus particulièrement à deux propositions de loi

door Senator Berni Collas werden ingediend op respectievelijk 12 juli 2007 en 8 april 2008 :

a) Wetsvoorstel tot wijziging van artikel 259bis-9 van het Gerechtelijk Wetboek teneinde het opnieuw mogelijk te maken om het examen inzake beroepsbekwaamheid en het vergelijkend toelatingsexamen tot de gerechtelijke stage in het Duits af te leggen (ingediend op 12 juli 2007, BZ 2007, DOC Senaat 4-84/1 :

Krachtlijnen :

Dit wetsvoorstel bepleit een terugkeer naar het systeem dat voor de hervorming van 1998 gold, dat wil zeggen de kandidaten kunnen kiezen in welke taal zij de proeven van het examen inzake beroepsbekwaamheid en van het vergelijkend toelatingsexamen tot de gerechtelijke stage willen afleggen (het Frans, het Nederlands of het Duits).

Advies van de Hoge Raad voor de Justitie :

Zomaar het systeem van voor 1998 opnieuw invoeren lijkt onvoldoende. In het systeem van het Wervingscollege der magistraten konden de Duitstalige kandidaten de verschillende proeven in het Duits afleggen, waarbij de examencommissies zowel voor het mondelinge als het schriftelijke examengedeelte gebruik maakten van een systeem met vertaling. In de praktijk leverde dat systeem met vertaling veel problemen op, onder meer op het vlak van de juridische terminologie en het juridische jargon dat eigen is aan het Duitstalige landsgedeelte.

De HRJ is van mening dat voor alles een beroep doen op vertalers niet aangewezen is, gelet op de eigenaardigheden van het Duits dat in het Duitstalige landsgedeelte wordt gesproken en gebruikt.

De HRJ is er voorstander van de proeven te laten verbeteren door personen met Duits als moedertaal.

b) Wetsvoorstel tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek en van de wet van 31 januari 2007 inzake de gerechtelijke opleiding en tot oprichting van het Instituut voor gerechtelijke opleiding, om de voorbereiding en de verbetering van het schriftelijk gedeelte van het examen inzake beroepsbekwaamheid en van het vergelijkend toelatingsexamen tot de gerechtelijke stage op te dragen aan externe deskundigen (ingediend op 8 april 2008, 2007-2008, DOC Senaat 4-677/1)

Krachtlijnen :

— het basisprincipe blijft ongewijzigd : de examens worden afgenomen in de taal van het diploma van doctor of licentiaat in de rechten (in het Frans of in het Nederlands);

— de Verenigde benoemings- en aanwijzingscommissie kan evenwel beslissen om voor de Duitstalige kandidaten het schriftelijke gedeelte van het examen inzake beroepsbekwaamheid en van het vergelijkend toelatingsexamen tot de gerechtelijke stage (hierna "de examens") in het Duits af te nemen;

— elke benoemingscommissie kan een beroep doen op (Duitstalige) externe deskundigen om de subcommissies bij te staan bij de verbetering van de examens;

— die externe deskundigen kunnen deelnemen aan de deliberatie over het schriftelijke examengedeelte, maar niet aan de deliberatie over het mondelinge examengedeelte;

— op verzoek van de Hoge Raad voor de Justitie kan het Instituut voor gerechtelijke opleiding als deskundige optreden om het schriftelijke gedeelte van de examens voor te bereiden en te verbeteren.

Advies van de Hoge Raad voor de Justitie :

déposées par le Sénateur Berni Collas, respectivement les 12 juillet 2007 et 8 avril 2008 :

a) Proposition de loi modifiant l'article 259bis-9 du Code judiciaire, afin de réintroduire la possibilité de passer l'examen d'aptitude professionnelle des magistrats et le concours d'admission au stage judiciaire en langue allemande (déposée le 12 juillet 2007, SE 2007, DOC Sénat 4-84/1) :

Lignes de force :

Cette proposition de loi préconise un retour au système en vigueur avant la réforme de 1998, c'est-à-dire la possibilité pour le candidat de choisir la langue dans laquelle il désire passer les épreuves de l'examen d'aptitude professionnelle et du concours d'admission au stage judiciaire (français, néerlandais ou allemand).

Avis du Conseil supérieur de la Justice :

Un retour pur et simple au système en vigueur avant 1998 paraît insuffisant. En effet, sous l'empire du Collège de recrutement des magistrats, les candidats germanophones pouvaient passer les différentes épreuves en langue allemande, un système de traduction étant mis en place pour les jurys lors des parties écrite et orale. Dans la pratique, ce système de traduction a posé beaucoup de problèmes liés, notamment, à la terminologie et au jargon juridiques propres à la partie germanophone du pays.

Le CSJ estime que le recours généralisé à des traducteurs n'est pas adapté compte tenu des particularismes de la langue allemande telle qu'elle est pratiquée dans la partie germanophone du pays.

Le CSJ est favorable à la correction des épreuves par des personnes dont l'allemand est la langue maternelle.

b) Proposition de loi modifiant le Code judiciaire et la loi du 31 janvier 2007 sur la formation judiciaire et portant création de l'Institut de formation judiciaire, visant à confier à des experts externes la préparation et la correction de la partie écrite de l'examen d'aptitude professionnelle et du concours d'admission au stage judiciaire (déposée le 8 avril 2008, 2007-2008, DOC Sénat 4-677/1)

Lignes de force :

— le principe de base est inchangé : les examens sont effectués dans la langue du diplôme de docteur ou de licencié en droit (en français ou en néerlandais);

— la commission de nomination et de désignation réunie peut toutefois décider que la partie écrite de l'examen d'aptitude professionnelle et du concours d'admission au stage judiciaire (ci-après les « examens ») pourra avoir lieu en langue allemande pour les candidats germanophones;

— chaque commission de nomination peut faire appel à des experts externes (germanophones) pour assister les sous-commissions dans la correction des examens;

— ces experts externes peuvent participer aux délibérations de la partie écrite des examens, mais pas aux délibérations de la partie orale;

— à la demande du Conseil supérieur de la Justice, l'Institut de formation judiciaire peut intervenir, à titre d'expert, pour préparer et corriger la partie écrite des examens.

Avis du Conseil supérieur de la Justice :

De HRJ is over het algemeen voorstander van dit wetsvoorstel, waarvan de hoofdidee erin bestaat de verbetering van het schriftelijke gedeelte van het examen inzake beroepsbekwaamheid en van het vergelijkend toelatingsexamen tot de gerechtelijke stage toe te vertrouwen aan externe deskundigen die het Duits beheersen. De HRJ heeft evenwel voorbehoud bij enkele aspecten van de voorgestelde oplossing.

Volgens artikel 259bis-10, § 2, eerste lid, van het Gerechtelijk Wetboek kan iedere benoemingscommissie *"een beroep doen op externe deskundigen om de subcommissies bij te staan bij de voorbereiding van de in § 1, 2°, bedoelde examens en bij de voorbereiding van de proeven. Deze deskundigen maken in geen geval deel uit van de subcommissies en mogen niet deelnemen aan de beraadslagingen."*

Het wetsvoorstel zou die bepaling ook laten gelden voor de verbetering van het schriftelijke gedeelte van het examen inzake beroepsbekwaamheid en van het vergelijkend toelatingsexamen tot de gerechtelijke stage.

In eerste instantie zou een van de doelstellingen van het nieuwe examensysteem erin bestaan meer Duitstalige kandidaten aan te trekken, te meer nu die kandidaten zouden weten dat zij de schriftelijke proeven in het Duits kunnen afleggen.

Verbetering van het schriftelijke gedeelte

De rol van de deskundigen zou beperkt blijven tot de schriftelijke proeven van het examen inzake beroepsbekwaamheid en van het vergelijkend toelatingsexamen tot de gerechtelijke stage, aangezien het hoofdzakelijk die proeven zijn waarin de taalproblemen zich voordoen. Het mondelinge evaluatie-examen, dat enkel een mondelinge proef omvat, is niet van toepassing.

Voor het mondelinge gedeelte van het examen inzake beroepsbekwaamheid en van het vergelijkend toelatingsexamen zullen de Duitstalige kandidaten zich moeten uitdrukken in de taal van hun diploma. Omdat er geen plaatsen zijn die specifiek bestemd zijn voor kandidaten die uitsluitend blijk geven van de kennis van het Duits, is het immers aanvaardbaar dat een gedeelte van het examen wordt afgelegd in de taal van de taalrol waartoe de kandidaat zal behoren, te meer daar die taal ook de taal van het diploma is. Bovendien worden de kandidaten in dit stadium van de procedure (het mondelinge gedeelte) geïdentificeerd, zodat de examencommissie rekening kan houden met hun taalkundige herkomst. Voorts kan het "Duitstalige" lid van de HRJ eventueel voor de nodige toelichting zogen.

Welke bijstand ?

Artikel 151, § 3, van de Grondwet kent de bevoegdheid inzake toegang tot het ambt van rechter of officier van het openbaar ministerie enkel toe aan de Hoge Raad voor de Justitie (en niet aan deskundigen aan wie de HRJ een opdracht geeft). Die bevoegdheid moet dan ook gevrijwaard worden. De rol van de deskundigen zal er enkel in bestaan de subcommissie (examencommissie) bij te staan voor het schriftelijke gedeelte. Die rol zal zich beperken tot de voorbereiding van de vragen in het Duits en de verbetering van de antwoorden van de kandidaten. Het is uitgesloten dat zij deelnemen aan elke deliberatie (over het mondelinge en het schriftelijke gedeelte). Na afloop van de verbetering van de kopijen zal de groep van deskundigen of zijn vertegenwoordiger een omstandig verslag opstellen ter attentie van de examencommissie, die vervolgens zal overgaan tot de deliberatie en de lijst van de geslaagde kandidaten zal opstellen. De eindbeslissing ligt dus bij de subcommissie (examencommissie).

Keuze van de deskundigen ?

De Duitstalige deskundigen zullen door de benoemings- en aanwijzingscommissie worden aangewezen, waarbij rekening wordt gehouden met hun competenties op juridisch en taalkundig vlak. Er wordt voorgesteld om de pariteit magistraten/niet-

Le CSJ est globalement favorable à cette proposition de loi dont l'idée centrale est de confier à des experts externes maîtrisant la langue allemande la correction de la partie écrite de l'examen d'aptitude professionnelle et du concours d'admission au stage judiciaire. Le CSJ formule toutefois des réserves concernant certaines modalités.

Aux termes de l'article 259bis-10, § 2, alinéa 1er, du Code judiciaire « *chaque commission de nomination peut faire appel à des experts externes pour assister les sous-commissions dans la préparation des examens visés au § 1er, 2°, et dans la préparation des épreuves. Ces experts ne font en aucun cas partie des sous-commissions et ne peuvent participer aux délibérations* ».

L'idée serait d'étendre la portée de cette disposition à la correction de la partie écrite de l'examen d'aptitude et du concours d'admission au stage judiciaire.

Un des objectifs du nouveau système d'examens serait, dans un premier temps, d'attirer un plus grand nombre de candidats germanophones dès lors que ceux-ci sauraient qu'ils pourraient présenter les épreuves écrites en langue allemande.

Correction de la partie écrite

Le rôle de ces experts serait limité aux épreuves écrites de l'examen d'aptitude professionnelle et du concours d'admission au stage judiciaire puisque c'est essentiellement à ce niveau que les difficultés linguistiques se posent. L'examen oral d'évaluation n'est pas concerné puisqu'il ne comporte qu'une épreuve orale.

Dans le cadre de la partie orale de l'examen d'aptitude et du concours, les candidats germanophones devront s'exprimer dans la langue de leur diplôme. Dès lors qu'il n'existe pas de places réservées à des candidats justifiant uniquement de la connaissance de la langue allemande, il est, en effet, acceptable qu'une partie de l'examen soit présentée dans la langue du rôle linguistique auquel le candidat sera rattaché, cette langue étant par ailleurs la langue du diplôme. De plus, à ce stade de la procédure (partie orale), les candidats sont identifiés et le jury peut tenir compte de leur origine linguistique. Enfin, le membre « germanophone » du CSJ pourra, le cas échéant, apporter les éclaircissements nécessaires.

Quelle mission d'assistance ?

L'article 151, § 3, de la Constitution attribue au seul Conseil supérieur de la Justice (et non à des experts mandatés par lui) la compétence en matière d'accès à la fonction de juge ou d'officier du ministère public. Cette compétence doit donc être préservée. Le rôle des experts sera uniquement d'assister la sous-commission (jury) pour la partie écrite. Il sera limité à la préparation des questionnaires en langue allemande et à la correction des réponses des candidats, à l'exclusion de la participation à toute délibération (partie écrite et partie orale). A l'issue de la correction des copies, le groupe d'experts, ou son représentant, fera un rapport circonstancié au jury, lequel procédera ensuite à la délibération et établira la liste des lauréats. La décision finale appartiendra donc à la sous-commission (jury).

Choix des experts ?

Les experts germanophones seront désignés par la commission de nomination et de désignation compte tenu de leurs compétences juridiques et linguistiques. Il est proposé de respecter la parité magistrats/non-magistrats. Un total de 4 experts semble suffisant.

magistraten te respecteren. 4 deskundigen in totaal lijkt een voldoende aantal. Wat de Franstalige benoemings- en aanwijzingscommissie betreft, is het aangewezen het "Duitstalige" lid van de HRJ deel te laten uitmaken van de correctoren, maar dan als lid van de commissie en niet als deskundige.

De wet van 31 januari 2007 inzake de gerechtelijke opleiding en tot oprichting van het Instituut voor gerechtelijke opleiding kent het Instituut geen enkele rol inzake *selectie* toe. Het Instituut een rol toebedelen als deskundige in de voorbereiding en de verbetering van het schriftelijke gedeelte van het examen inzake beroepsbekwaamheid en van het vergelijkend toelatingsexamen tot de gerechtelijke stage lijkt strijdig met de opdrachten van het Instituut. Het Instituut heeft de opdracht de programma's voor de gerechtelijke opleiding op te stellen en in te staan voor de uitvoering en de evaluatie van die programma's, overeenkomstig de richtlijnen die de Hoge Raad voor de Justitie daarover voorbereidde.

Minimumperiode van toewijzing

Parallel met de invoering van een nieuw examensysteem lijkt het belangrijk om voor de rechtscolleges te Eupen een minimumperiode van toewijzing van de benoemde kandidaten in te voeren. Artikel 216bis van het Gerechtelijk Wetboek bepaalt al dat het niet mogelijk is om na een benoeming gedurende 3 jaar te solliciteren naar een andere plaats. Er moet worden onderzocht of die periode hier lang genoeg is.

Evaluatie na drie jaar

Er wordt voorgesteld dat het nieuwe systeem na drie jaar aan een evaluatie wordt onderworpen.

*
* *

Samenhangende vraagpunten :

De invoering van een specifiek examen in het Duits voor de Duitstalige kandidaten werpt een aantal samenhangende vraagpunten op die in het kader van deze problematiek moeten worden besproken en opgelost.

Zo moet onder meer de vraag worden beantwoord of het aangewezen is dat de beide benoemings- en aanwijzingscommissies (dus zowel de Franstalige als de Nederlandstalige) dergelijke examens organiseren, nu die vraag verband houdt met andere fundamentele vragen, zoals :

- de omschrijving van het "begrip" Duitstalig;
- de *toegang* tot de examens in het Duits;
- de *taal van het diploma* van doctor of licentiaat in de rechten;
- de vaststelling van de *taalrollen*;
- de *rangschikking van de geslaagde kandidaten* (wat indien elke commissie examens in het Duits kan organiseren);
- de *periodiciteit* van de examens;
- de vraag of het aangewezen is een *formatie* van gerechtelijke stagiairs voor het gerechtelijk arrondissement Eupen te bepalen;
- de *mogelijkheden voor de "Duitstalige" stagiairs op het vlak van verdere loopbaan*;
- ...

Concernant la commission de nomination et de désignation francophone, il est indiqué le membre « germanophone » fasse partie des correcteurs, mais au titre de membre de la commission et non comme expert.

La loi du 31 janvier 2007 sur la formation judiciaire et portant création de l'Institut de formation judiciaire n'attribue aucun rôle à l'Institut en matière de *sélection*. Attribuer à cet Institut un rôle d'expert externe pour la préparation et la correction de la partie écrite de l'examen d'aptitude professionnelle et du concours d'admission au stage judiciaire paraît incompatible avec les missions de l'Institut. Celui-ci est chargé d'établir les programmes en matière de formation judiciaire et d'en assurer l'exécution et l'évaluation, conformément aux directives préparées par le Conseil supérieur de la Justice.

Période minimale d'affectation

Parallèlement à la mise en place d'un nouveau système d'examens, il semble important d'organiser une période d'affectation *minimale* dans les juridictions d'Eupen pour les candidats nommés. L'article 216bis du Code judiciaire prévoit déjà une impossibilité de postuler avant une période de 3 ans en cas de nomination. Il faut examiner si cette période est suffisante en l'espèce.

Évaluation après trois ans

Il est proposé que le nouveau système fasse l'objet d'une évaluation après trois années.

*
* *

Questions connexes :

La mise en place d'un examen spécifique en langue allemande pour les candidats germanophones suscite une série de questions connexes qu'il conviendra d'examiner et de solutionner dans le cadre de cette problématique.

Il faudra, notamment, clarifier la question de savoir s'il est opportun que les deux commissions de nomination et de désignation (francophone et néerlandophone) organisent de tels examens, cette question étant liée à d'autres questions fondamentales telles que :

- la *définition* de la « notion » de germanophone;
- l'*accès* aux examens en langue allemande;
- la *langue du diplôme* de doctor ou de licencié en droit;
- la détermination des *rôles linguistiques*;
- le *classement des lauréats* (quid si chaque commission peut organiser des examens en allemand);
- la *periodicité* des examens;
- l'opportunité de prévoir un *cadre* de stagiaires judiciaires pour l'arrondissement judiciaire d'Eupen;
- les *possibilités d'affectation* des stagiaires « germanophones »;
- ...